

HERMANN HESSE ASARLARIDA SHAXSIY KAMOLOT

Yusupxo'jayeva Sevinch Alisher qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi

alisherovna004@gmail.com

Ergasheva Gulshan Sadridin qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti

Nemis tili kafedrası o'qituvchisi

gulshan_199191@mail.ru

So'z boshi: Ushbu maqolada XX asr nemis adabiyotining yirik namoyandasi Hermann Hesse ijodida shaxsiy kamolot, ruhiy izlanish va o'zini anglash muammolari tahlil qilinadi. Yozuvchining asarlarida insonning ichki dunyosi, jamiyat bilan munosabati hamda ma'naviy yetuklik sari intilishi markaziy o'rin egallaydi. "Siddhartha", "Demian", "Bo'ri" ("Steppenwolf") kabi mashhur asarlar misolida qahramonlarning ichki ziddiyatlari, hayot ma'nosini izlash jarayoni va shaxs sifatida shakllanish bosqichlari ochib beriladi. Maqola Hesse ijodining falsafiy va tarbiyaviy ahamiyatini yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Hermann Hesse, nemis adabiyoti, shaxsiy kamolot, ruhiy izlanish, o'zini anglash, ekzistensializm, falsafa.

Аннотация: В данной статье анализируются проблемы личностного развития, духовных поисков и самопознания в творчестве выдающегося представителя немецкой литературы XX века Германа Гессе. В произведениях писателя центральное место занимают внутренний мир человека, его отношение к обществу и стремление к духовной зрелости. На примере таких известных произведений, как «Сиддхартха», «Демиян» и «Степной волк», раскрываются внутренние противоречия героев, процесс поиска смысла жизни и этапы формирования личности. Статья направлена на выявление философского и воспитательного значения творчества Гессе.

Ключевые слово: Герман Гессе, немецкая литература, личностное развитие, духовные поиски, самопознание, экзистенциализм, философия.

Hermann Hesse (1877–1962) — nemis adabiyotining mashhur yozuvchisi, shoiri va esseisti bo‘lib, u inson ruhiyati va shaxsiy kamolot masalalarini chuqur tadqiq qilgan adiblardan biridir. 1946-yilda adabiyot sohasida Nobel mukofotiga sazovor bo‘lgan Hesse o‘z asarlari orqali insonning ichki izlanishlarini, hayotning ma’nosini anglash jarayonini va ma’naviy yetuklik sari intilishini badiiy obrazlar orqali ifodalagan.

Yozuvchining asarlari nafaqat badiiy qiymatga ega, balki falsafiy va psixologik jihatdan ham katta ahamiyat kasb etadi. Hesse qahramonlari ko‘pincha jamiyat qoidalariga moslashishda qiynaladi, ichki ziddiyatlarni boshdan kechiradi va o‘z “men”ini topishga harakat qiladi. Ushbu maqolada Hermann Hesse ijodidagi shaxsiy kamolot va ruhiy izlanish masalalari asosiy asarlari misolida tahlil qilinadi.

Hermann Hesse 1877-yil Germaniyaning Kalv shahrida tug‘ilgan. Uning oilasi diniy muhitda yashagan bo‘lib, bu holat yozuvchining dunyoqarashiga kuchli ta’sir ko‘rsatgan. Yoshligidan adabiyot va falsafaga qiziqqan Hesse an’anaviy ta’lim tizimiga moslasha olmagan va mustaqil bilim olish yo‘lini tanlagan.

Yozuvchi yoshligida ruhiy inqirozlarni boshdan kechirgan, bu esa keyinchalik uning asarlarida insonning ichki iztiroblari va o‘zini izlash mavzusining yetakchi bo‘lishiga sabab bo‘lgan. Hesse birinchi jahon urushi davrida urushga qarshi pozitsiyada bo‘lgan va insonparvarlik g‘oyalarini ilgari surgan. Uning ijodida Sharq falsafasi, buddizm va gumanistik qarashlar muhim o‘rin egallaydi.

Shaxsiy kamolot Hesse ijodining markaziy mavzularidan biridir. Yozuvchi insonning o‘zini anglash jarayonini murakkab, ziddiyatlarga boy yo‘l sifatida tasvirlaydi. Qahramonlar tashqi muvaffaqiyatdan ko‘ra ichki uyg‘unlikka erishishni maqsad qiladi.

Hesse asarlarida insonning o‘z “men”ini topishi ko‘pincha yolg‘izlik, iztirob va ichki kurash orqali amalga oshadi. Bu jarayon shaxsni yetuklik sari olib boradi. Yozuvchi jamiyatning qat’iy qoidalariga ko‘r-ko‘rona bo‘ysunishni tanqid qiladi va insonni mustaqil fikrlashga undaydi.

“Siddhartha” romani Hesse ijodining eng mashhur asarlaridan biri hisoblanadi. Asarda bosh qahramon Siddhartha hayot ma’nosini topish uchun turli yo‘llarni sinab ko‘radi: rohiblik, boylik, muhabbat va yolg‘izlik. Har bir bosqich unga yangi tajriba beradi, ammo haqiqiy haqiqatni u faqat ichki uyg‘unlik orqali anglaydi. Asar Sharq falsafasi ruhida yozilgan bo‘lib, insonning tabiat bilan uyg‘un yashashi, sabr-toqat va ichki tinchlikka erishish g‘oyalarini ilgari suradi.

“Demian” romanida shaxsning ruhiy uyg‘onishi va mustaqil fikrlash jarayoni tasvirlanadi. Asar qahramoni Emil Sinkler bolalikdan yetuklik sari o‘tib borar ekan, jamiyat qo‘rquvlari va stereotiplarini yengishga harakat qiladi. Demian obrazi esa unga o‘z yo‘lini topishda yo‘l-yo‘riq ko‘rsatadi. Roman insonning ichki erkinligi va individual tanlovining ahamiyatini ochib beradi.

“Steppenwolf” asari inson tabiatidagi ikki tomonlama — ijtimoiy va yovvoyi qirralarning kurashini tasvirlaydi. Bosh qahramon Garri Galler jamiyatga moslasha olmaydi va ichki bo‘linishni boshdan kechiradi. Asar ekzistensial muammolarni, yolg‘izlik va hayot mazmunini izlash masalalarini chuqur yoritadi.

Hermann Hesse ijodida Sharq falsafasi alohida o‘rin egallaydi. Yozuvchi Hind va Xitoy falsafasi, buddizm, hinduizm hamda daosizm ta’limotlarini chuqur o‘rgangan. Bu qarashlar uning asarlarida insonning ichki tinchlikka erishishi, nafsni yengish, sabr-toqat va tabiat bilan uyg‘un yashash g‘oyalari orqali namoyon bo‘ladi. Hesse G‘arb sivilizatsiyasining faqat moddiy yutuqlarga asoslangan hayot tarzini tanqid qiladi. U insonning ruhiy ehtiyojlari qondirilmasa, haqiqiy baxtga erishish mumkin emasligini ta’kidlaydi. Shu sababli yozuvchi o‘z asarlarida Sharqona tafakkur bilan G‘arbona fikrlashni uyg‘unlashtirishga harakat qiladi. Bu esa uning ijodini universal va butun insoniyat uchun ahamiyatli qiladi.

“Siddhartha” asari Sharq falsafasining yorqin namunasi hisoblanadi. Asarda Buddha ta’limoti, karma, sabr, ichki sokinlik tushunchalari ramziy obrazlar orqali beriladi. Siddhartha hayot davomida turli ustozlardan ta’lim oladi, biroq oxir-oqibat haqiqatni faqat o‘z tajribasi orqali topadi. Bu g‘oya insonning shaxsiy tajribasi bilimdan ustun turishini ko‘rsatadi. Shuningdek, “Demian” va “Steppenwolf” asarlarida ham ruhiy uyg‘onish, ichki

erkinlik, ongning kengayishi kabi tushunchalar Sharq falsafasiga yaqin tarzda talqin qilinadi. Qahramonlar tashqi qoidalaridan voz kechib, ichki ovozigacha quloq solishga intiladi. Bu esa ularning shaxs sifatida yetuklashishiga xizmat qiladi.

Hesse ijodida tabiat obrazi ham muhim ramziy ahamiyatga ega. Tabiat insonni tinchlantiruvchi, unga o'zligini eslatuvchi kuch sifatida tasvirlanadi. Daryo, tog', daraxt kabi obrazlar hayotning uzluksizligi va uyg'unligini ifodalaydi. Inson tabiat bilan uyg'un yashaganidagina ruhiy muvozanatga erishadi degan fikr ilgari suriladi. Demak, Sharq falsafasining ta'siri Hermann Hesse asarlarida insonni ichki uyg'unlashga, sabrli bo'lishga va hayotga chuqurroq ma'no bilan qarashga undovchi muhim g'oyaviy manba hisoblanadi.

Hermann Hesse asarlarining muhim jihatlaridan biri — inson ruhiyatining chuqur psixologik tahlilidir. Yozuvchi qahramonlarning tashqi harakatlaridan ko'ra, ularning ichki kechinmalari, fikrlari va ruhiy iztiroblariga ko'proq e'tibor qaratadi. Shu sababli Hesse romanlari psixologik adabiyot namunalari sifatida ham qadrlanadi.

Hesse ijodida shaxsning ichki inqirozi ko'pincha o'zini anglashga olib keladigan zarur bosqich sifatida talqin qilinadi. Qahramonlar ruhiy tushkunlik, yolg'izlik va jamiyatdan begonalashish holatini boshdan kechiradi. Aynan mana shu og'ir holatlar insonni o'z "men"ini chuqurroq anglashga majbur qiladi. Masalan, "Steppenwolf" asarida Garri Galler o'zini jamiyatga yot his qiladi, biroq ichki izlanishlar orqali o'z shaxsiyatini qayta kashf etadi.

"Demian" romanida esa psixologik o'sish jarayoni bolalikdan yetuklikka o'tish bilan bog'liq holda tasvirlanadi. Emil Sinklarning ongida yaxshi va yomon tushunchalari o'rtasida kurash kechadi. Bu ichki ziddiyat shaxsning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Yozuvchi inson ongining murakkabligini ramziy obrazlar orqali ifodalaydi.

Hesse psixoanaliz, xususan, Karl Gustav Jung g'oyalaridan ham ta'sirlangan. Ong osti, arxetiplar, ichki "soya" tushunchalari yozuvchining ko'plab asarlarida yashirin tarzda aks etadi. Qahramonlarning tushlari, ramziy belgilar va mistik holatlar orqali ularning ichki olami ochib beriladi. Bu esa o'quvchini nafaqat voqeani kuzatishga, balki qahramon ruhiyatini tahlil qilishga undaydi.

Shunday qilib, Hermann Hesse ijodidagi psixologik yondashuv inson tabiatini chuqur anglashga xizmat qiladi. Yozuvchi o'quvchini o'z ichki dunyosiga nazar tashlashga, shaxsiy kamchilik va imkoniyatlarini tan olishga chorlaydi. Bu jihat Hesse asarlarini zamonaviy o'quvchi uchun ham dolzarb qilib qolmoqda.

Hermann Hesse ijodi insonning o'zini anglash, ruhiy kamolot va hayot ma'nosini izlash masalalarini chuqur yoritadi. Uning asarlarida qahramonlar ichki ziddiyatlar orqali yetuklik sari intiladi. "Siddhartha", "Demian" va "Steppenwolf" asarlari shaxsiy rivojlanishning turli bosqichlarini badiiy ifodalaydi. Yozuvchi Sharq falsafasi va G'arb tafakkurini uyg'unlashtirib, universal g'oyalarni ilgari suradi. Psixologik tahlil orqali inson ruhiyatining murakkab jihatlari ochib beriladi. Hesse ijodi o'quvchini mustaqil fikrlashga va ichki dunyosini anglashga chorlaydi. Shu sababli uning asarlari bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab kelmoqda.

References

1. Hesse, H. Siddhartha. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1922.
2. Hesse, H. Demian. Berlin: S. Fischer Verlag, 1919.
3. Hesse, H. Der Steppenwolf. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1927.
4. Hesse, H. Das Glasperlenspiel. Zürich: Fretz & Wasmuth Verlag, 1943.
5. Freedman, R. Hermann Hesse: Pilgrim of Crisis. New Haven: Yale University Press, 1978.
6. Mileck, J. Hermann Hesse: Life and Art. Berkeley: University of California Press, 1978.
7. Ziolkowski, T. Hermann Hesse: A Biography. Princeton: Princeton University Press, 2003.
8. Safranski, R. Romantik: Eine deutsche Affäre. München: Hanser Verlag, 2007.
9. Jung, C. G. The Archetypes and the Collective Unconscious. London: Routledge, 1968.
10. Bloom, H. (Ed.). Hermann Hesse. New York: Chelsea House Publishers, 2003.